

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בס"ד, גליון תקלה, פרשת תזריע- מצורע, תשפ"ג

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

בדין עדי קידושין בשכר

ובו יבואר: א. החשוד להעיד בשכר, מתי כשרה עדותו. ב. מדוע אסור ליטול שכר להעיד. ג. האם הנוטל שכר פסול מהתורה. ד. האם הנוגע בעדות פסול מהתורה. ה. שיטת הרשב"א שמוותר ליטול שכר, כדי לבוא ולראות ולהעיד. ו. שיטות החולקים על הרשב"א. ז. שיטת הרשב"א, האם מותר ליטול שכר רב או רק שכר טירחא. ח. איזה שכר מותר לדיין לקחת. ט. מה ההבדל בין שכר טירחא דמוכח, לשכר טירחא שלא מוכח, לסתם שכר טירחא. י. מה הדין אם מפרש שנוטל שכר על העדות, ולא על הטירחא. יא. האם יש הבדל בדין עד הנוטל שכר שהוא עד ממון, לעד קידושין שבא לקיים את הדבר. יב. שילם כסף לעדי קידושין, מתי יש לפסול את העדים.

הנידון

"ביקשתי משני אנשים שיהיו עדי קידושין בחותנת בתי, הם הסכימו רק אם יקבלו שכר עבור העדות, וכך עשיתי נתתי להם שכר. האם הקידושין חלין. ראוי לציין שהם הדגישו שהשכר הוא עבור העדות ולא עבור הטירחא".

תשובה

מי ששילם לעדי קידושין שכר שיבואו להעיד, יש להכשיר רק בהצטרף התנאים הבאים יחד: א. שנטל משני הצדדים שכר שוה. ב. שנטל רק שכר טירחא ולא שכר מרובה. ג. שלא פירש שנוטל דוקא עבור העדות. ואם חסר אחד מהתנאים הנ"ל, יש חשש לכשרות העד. ולא ברור שהעד פסול. ואין בידי להכריע אם צריך עוד קידושין, כי יש הרבה צדדים להתיר בדיעבד.

ביאור התשובה

פסול נוטל שכר להעיד

תנן בבכורות (כט, א) "הנוטל שכרו כו' להעיד עדותיו בטילין" ע"כ. ובגמ' שם, "מנהגי מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא (דברים ד, ה) ראה למדתי אתכם וגו' מה אני בחנם אף אתם בחנם" ע"כ.

בתחלה נבאר לשון המשנה, דיש לדקדק: א. מדוע כתוב בלשון הווה "הנוטל שכר להעיד", ולא קתני אין נוטלים שכר להעיד, ואם נטל עדותו בטלה. ב. מדוע כתוב בלשון רבים "עדותיו" ולא כתוב עדותו. וכבר עמד בזה הרמב"ן, והביאו הר"ן בקידושין על הרי"ף (כג, א מדפי הרי"ף) וז"ל "ומדתנן דיניו בטלין ועדותיו בטלין ולא תנן דינו בטל ועדותו בטל, משמע דלאו אותו עדות בלבד שידוע שנטל בו שכר היא שבטל, אלא כל עדיות שהעיד וכל דינין שדן, אלא אם כן ידוע שלא נטל בהן שכר, והכי איתא בתוספתא דבכורות, החשוד להיות נוטל שכר ומעיד, כל הדינין שדן וכל העדיות שהעיד הרי הן בטלין, וגרסינן בירושלמי בפ"ק דסנהדרין כך היא מתניתא, כל החשוד להיות נוטל שכר לדון דיניו בטלין" עכ"ל. הנה מבואר דבכוונה תנן בלשון הווה ובלשון רבים, ללמד שמי שחשוד "שנוטל", אפילו אין ידוע שנטל "כל עדותיו", בטלין עד שנדע שלא נטל.

העולה מזה: מי שחשוד שנוטל שכר להעיד, כל עדותיו שהעיד בטלין, אפילו אין ידוע שהעיד בשכר, עד שנדע שהעיד בחינם.

החשוד להעיד בשכר מתי כשרה עדותו

עוד כתב הר"ן שם: "וכתב הרמב"ן ז"ל שנראה שאינו בכלל הפסולין מדבריהם שיהא צריך הכרזה, אלא מעצמן הן בטלים, שכיון שהיה יודע לו עדות ולא רצה לומר אלא מחמת שכר, אין זו עדות, והחשוד בכך עדותיו בטלין עד שידוע לך שלא נטל שכר בעדות זו, ובכך עדותו כשרה אף על פי שלא עשה תשובה, וכן אם החזיר ממון לבעלים וחזר והעיד באותה עדות עצמה מקבלין הימנו, שאין זה פסול לא בתחלתו ולא בסופו, אלא שכל זמן שהוא נוטל שכר קנסוהו חכמים לבטל מעשיו, משום דקא עבר [נדרים דף לז א] על מה אני בחנם אף אתם בחנם [אף על פי שנטל משניהם] עכ"ל.

מבואר שהחשוד להעיד בשכר, עדותו כשרה בשני אופנים, או אם ידוע שלא נטל שכר בעדות זו, או שהחזיר את הממון שנטל על עדות זו, וחזר והעיד באותה עדות עצמה.

העולה מזה: החשוד להעיד בשכר, עדותו כשרה בשני אופנים, או אם ידוע שלא נטל שכר בעדות זו, או שהחזיר את הממון שנטל על עדות זו, וחזר והעיד באותה עדות עצמה.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מדברבנן, והנוגע בעדות דהוא פסול מדאורייתא, היינו משום גזירת הכתוב [פירוש: כקרום], ולפי הדרך השני [פירוש: שנוגע בדבר יש חשש מהתורה שישקר בגלל נגיעתו], הנוטל שכר להעיד ונוטל יותר מדאי הוא פסול מדאורייתא.

נמצינו למדים: מי שנוטל שכר טורחו בלבד, כשר מהתורה להעיד, ופסול מדברבנן שאינו עושה זאת בחינם, ואם נוטל יותר מדי יש ספק האם פסול מהתורה, שכמו שבנוגע חוששין שמשקר בגלל נגיעתו חוששין שמחמת השכר הרב שנוטל שיקר, או דלמא לעולם לא חוששין שישקר בגלל נגיעתו, אלא שנעשה קרוב, וזה אין שייך בנוטל שכר ופסול רק מדברבנן.

העולה מזה: מי שנוטל שכר טורחו בלבד, כשר מהתורה להעיד, ופסול מדברבנן שאינו עושה זאת בחינם, ואם נוטל יותר מדי יש ספק האם פסול מהתורה, שכמו שבנוגע חוששין שמשקר בגלל נגיעתו חוששין שמחמת השכר הרב שנוטל שיקר, או דלמא לעולם לא חוששין שישקר בגלל נגיעתו, אלא שנעשה קרוב, וזה אין שייך בנוטל שכר ופסול רק מדברבנן.

שוכר עד כדי שיבוא להעיד

הנה נתבאר שאם אינו נוטל אלא שכר טורחו, אין חשש שמשקר בשביל שכרו, שהרי נוטל רק שכר טורחו, אבל אם נוטל שכר הרבה, יש לחשוש שישקר כדי ליטול שכר הרבה.

והנה מלשון הרמב"ן שאמר "שכיון שהיה יודע לו עדות, ולא רצה לומר אלא מחמת שכר, אין זו עדות, והחשוד בכך עדותו בטלין", מבואר שכל האיסור הוא רק באופן שכבר ידע עדות, ואז יש לו מצוה לבוא ולהעיד ואינו בא להעיד בלא שכר, אבל אם מבקש שיבוא לראות ולהעיד כגון בקידושין, בודאי מותר לבקש שכר טורחו, וכן הוא מפורש בשו"ת הרשב"א (חלק ג סימן יא) וז"ל "ולענין העדים שנטלו שכר לכתוב ולחתום ולמסור, שאמרת אם עדותן בטלה כדין הנוטל שכרו להעיד. נראה לי שלא אמרו אלא בעדים שנעשו עדים כבר, שהן מצווין להעיד ולא רצו להעיד עד שנטלו שכר, ודומיא דהנוטל שכרו לדון, שמצוה על ב"ד לדון בין איש לרעהו, אבל מי שאינו מחוייב להעיד ונוטל שכר לילך ולהיות עד אינו בדין זה לפי דעתו" עכ"ל.

והנה כל זה הוא רק כדי לבטל החשש שאינו עושה בחינם, שכיון שאינו מחוייב לבוא ולראות כדי להעיד יכול ליטול שכר, אבל החשש של נוגע בעדות בגלל שכרו, יהיה גם כאשר מבקש ממנו, אבל מכל מקום כל זה רק בשכר מרובה, אבל בשכר טורחו אין חשש כלל, ובזה

מחלוקת הרמב"ן ורש"י בפסול עד שנוטל שכר

והנה על דברי הגמרא בבכורות שם ששאלו מנא הני מילי, כתב רש"י וז"ל "מנא ה"מ - דאין נוטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה שילמד" עכ"ל, משמע שעל זה שנוטל שכר להעיד לא שאלו מנא הני מילי, וכתב מהר"י בן לב, דסובר רש"י שהנוטל שכר פסול בגלל שנוגע בעדות, אבל הרמב"ן סובר שפסול בגלל מה אני בחינם.

העולה מזה: הנוטל שכר להעיד, לפי רש"י פסול בגלל שנוגע בעדות, ולפי הרמב"ן בגלל שהתורה צייתה להעיד בחינם.

מה הוא גדר פסול נוטל ממון להעיד

והנה המקור לדברי הרמב"ן הוא מהגמ' בבכורות שם, שאמרו, שפסול בגלל מה אני בחינם כו' ופסול זה אינו אלא מדברבנן. ויש כאן תמיה גדולה, מדוע לא יפסל הנוטל שכר מהתורה בגלל שנוגע בעדות שרוצה ליטול שכר, כך הקשה מהר"י בן לב (א, יט).

ובעומק מחלוקתם כתב מהר"י בן לב, דהנה יש לחקור מה הטעם שנוגע בעדות פסול, האם בגלל שהוא נוגע בעדות אנו חושדין אותו שישקר, או שלעולם אין חוששין שבגלל שהוא נוגע ישקר, אלא שעל ידי הנגיעה נעשה קרוב, וקרוב פסול לעדות. והנה קרוב פסול לא בגלל חשש שישקר, שהרי הגמרא אומרת שאפילו משה ואהרן פסולים, ואפילו לחובה קרוב פסול, מוכח שאין זה מחמת שישקר, אלא שגזרת הכתוב הוא, שקרוב פסול.

והנה מי שנוטל שכר להעיד, אינו נוגע ממש שיהיה נעשה קרוב, שהרי אין לו נגיעה אישית למעשה העדות, אלא שרוצה להעיד לקבל שכר, לפיכך אם נוגע פסול בגלל שמהתורה חוששין שישקר בגלל נגיעתו, גם נוטל שכר להעיד פסול מהתורה בגלל שחוששין שבגלל השכר יעיד שקר, ואם לא חוששין מהתורה שנוגע יעיד שקר בגלל נגיעתו, ופסולו הוא רק בגלל שעל ידי נגיעתו נעשה קרוב, אם כן נוטל שכר אינו נעשה קרוב ומהתורה כשר לעדות, ורק מדברבנן פסול משום שעבר על אף אני בחינם קנסוהו, וכל זה דן מהר"י בן לב, וכתב על פי מה שכתבו התוס' בדין שוחד, שרק אם נוטל יותר משכר טורחו יש לחשוש לשוחד, אבל כדי שכר טורחו אין חשש, לכן גם אם נאמר שהנוגע פסול מחמת חשש שיקר, הני מילי אם נוטל יותר משכר טורחו, אבל כדי שכר טורחו אין חשש.

ומסיק מהר"י בן לב שם וז"ל: "הכלל העולה לפי הדרך הראשון [פירוש: שלא חוששין שנוגע ישקר בגלל נגיעתו ופסולו, רק מחמת שנעשה על ידי זה קרוב בגזרת הכתוב, והנוטל שכר אינו נוגע ממש להיות קרוב], דהנוטל שכר להעיד בין מעט בין הרבה הוא פסולו

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מוכחא, קרנא בטילא דמוכחא הוה שקיל, דהוה תהי באמברא דחמרא ויהבי ליה זוזא, כי הא דרב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה אמר להו הבו לי גברא דדלי לי בחריקאי ואידון לכו דינא" ע"כ.

ופירש רש"י וז"ל "איסתירא – סלע: בתורת שוחדא - שלא תחייבני אם זכאי אני: בתורת אגרא - שכר טורח: הנוטל שכר לדון - משנה היא במס' בכורות (דף כט): אגר דינא - לא אומר לכם הדין כי אם בשכר כך וכך: אגר בטילא - שהיה בטל ממלאכתו: דהוה תהי באמברי דחמרא - מריח באוצרות יין אי זה ראוי להתקיים והקרוב להתקלקל ימכרוהו מיד ושכר זה היה מצוי לו בכל יום: כי הא - דבטילא דמוכח שרי: הבו לי גברא דדלי - מיא משקה שדותי: בחריקאי - במקומי חריקאי אומר אני שהוא לשון פגום כמו קרנים חרוקות דשחיתת חולין (נט:) כלו' שאני מסתלק ונפגם מקומי" עכ"ל

הנה מבואר שיש שלושה דינים בדיין שנוטל שכר: א. אם נוטל שכר טירחא דיניו בטלין, דהרי אם נוטל שכר לדון, היינו עבור הטירחא שטורח בדין, ועל זה תנן דדיניו בטלין, ואפילו באופן שאין חשש שוחד, כגון שנוטל משני בעלי הדין, מכל מקום כיון שצריך לדון בחינם ודן בשכר דיניו בטלין. ב. אם מבקש שכר עבור זה שמפסיד שכר במקום אחר, אבל אין זה מוכח שמפסיד, רק אומר שחושש שבזמן הזה יתכן שיבוא משהו לשכור אותו, בזה אמרו שמכוער הדבר אבל אין דיניו בטלין. ג. ואם יש לו מלאכה, וידוע שבגלל הזמן הזה שדן מפסיד שכר, בזה מותר לכתחלה ליטול שכר שמפסיד, והוא שכר בטלה דמוכח.

ובזה מבואר היטב דקדוק כל לשון המחבר בחושן משפט (ט, ה) "הנוטל שכר לדון, כל דיניו שדן, בטלים, אלא א"כ ידוע שלא נטל בהם שכר. ואם אינו נוטל אלא שכר בטלתו, מותר, והוא שיהיה ניכר לכל שאינו נוטל אלא שכר בטלתו, כגון שיש לו מלאכה ידועה לעשות בשעה שיש לו לדון, אומר לבעלי הדין: תנו לי שכר פעולה של אותה מלאכה שאתבטל ממנה, והוא שיקבל משניהם בשוה; אבל אם אינו ניכר, כגון (שאינו לו מלאכה ידועה אלא) שאומר: שמא יזדמן לי שכר בקניית סחורה וסרסרות, ובשביל זה מבקש שכר, אסור (ע"ל סימן ל"ד סעיף י"ח). "עכ"ל.

העולה מזה: שלושה דינים בדיין שנוטל שכר: א. אם נוטל שכר טירחא דיניו בטלין, כיון שצריך לדון בחינם ודן בשכר. ב. אם מבקש שכר עבור זה שמפסיד שכר במקום אחר, אבל אין זה מוכח שמפסיד, רק אומר שחושש שבזמן הזה יתכן שיבוא משהו לשכור אותו, בזה אמרו שמכוער הדבר אבל אין דיניו בטלין. ג.

מובן מה שפסק הרמ"א בחושן משפט (לד, יח) וז"ל, כל מי שנוטל שכר להעיד, עדותו בטלה, כמו הנוטל שכר לדון, כמו שנתבאר לעיל סימן ט' סעיף ה', ואינן צריכים הכרזה, אלא הדין והעדויות בטל מעצמו. ואם החזיר הממון, דינו ועדותיו קיימים, שאין זה כשאר פסולים שצריכין הכרזה ותשובה, אלא קנס קנסוהו חכמים שיתבטלו מעשיו כל זמן שנוטל שכר (ר"ן ס"פ האיש מקדש). וכל זה בעדים שכבר ראו המעשה ומחוייבים להעיד, כמו שאדם מחוייב לדון בין אדם לחבירו. אבל מי שאינו מחוייב להעיד, ונוטל שכר לילך ולראות הענין שיהיה עד, מותר (ב"י סימן כ"ח בשם רשב"א) "עכ"ל.

וכתב באורים (שם, ס"ק מא) וז"ל, "ונוטל שכר לילך ולראות הענין שיהיה עד מותר, ומשמע באבן העזר סימן ק"ל סעיף כ"א, דמ"מ אם נוטלים יותר מכפי שכר בטלה דמוכח, הרי זה חשש פיסול, ע"ש" עכ"ל והיינו כפי המבואר.

העולה מזה: הא דעד הנטל שכר פסולה עדותו, הני מילי בעדים שכבר ראו המעשה ומחוייבים להעיד, כמו שאדם מחוייב לדון בין אדם לחבירו. אבל מי שאינו מחוייב להעיד, ונוטל שכר לילך ולראות הענין שיהיה עד, מותר. וכתב באורים דאם נוטלים יותר מכפי שכר בטלה דמוכח, הרי זה חשש פיסול.

גדר שכר טירחא ושכר בטלה

ויש לברר איזה שכר מותר ליטול כדי להעיד, האם שכר טירחא או שכר בטלה, דהיינו אדם שאין לו מלאכה ומבקש ממנו להיות עד הרי הוא טירחא לו, ואין זה שכר בטלה, כי אין לו מלאכה, האם שכר זה מותר.

והנה גרסינן בכתובות (קה, א) "קרנא הוה שקיל איסתירא מזכאי ואיסתירא מחייב ודאין להו דינא, והיכי עביד הכי והכתוב ושוחד לא תקח, וכ"ת ה"מ היכא דלא שקיל מתרוייהו דלמא אתי לאצלווי דינא, קרנא כיון דשקיל מתרוייהו לא אתי לאצלווי דינא, וכי לא אתי לאצלווי דינא מי שרי, והתניא ושוחד לא תקח, מה ת"ל, אם ללמד שלא לזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי, הרי כבר נאמר לא תטה משפט, אלא אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אמרה תורה ושוחד לא תקח, הני מילי היכא דשקיל בתורת שוחד, קרנא בתורת אגרא הוה שקיל, ובתורת אגרא מי שרי, והתנן הנוטל שכר לדון דיניו בטלין, הנ"מ אגר דינא, קרנא אגר בטילא הוה שקיל, ואגר בטילא מי שרי, והתניא מכוער הדיין שנוטל שכר לדון אלא שדינו דין, ה"ד אילימא אגר דינא דינו דין והתניא הנוטל שכר לדון דיניו בטלין, אלא אגר בטילא, וקתני מכוער הדיין, הני מילי בטילא דלא

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

דהנוטל שכר לדון דיניו בטלין הוא הדין לעדים, בשם רבי יהודה מפרי"ש" עכ"ל הנה מביא המרדכי ראייה מהא דכתובות דאין לעד ליטול רק שכר בטלה דמוכת, וכבר נתבאר בשם הרמב"ן והרשב"א שאם מבקשים לבוא ולהעיד, מותר לתת שכר אפילו לא רק שכר בטלה דמוכת.

לפיכך היה נראה לי שהאור זרוע והמרדכי חולקים על הרמב"ן והרשב"א, וסוברים שאפילו באופן זה שמבקשים מהם לבוא ולהעיד אסור ליטול שכר טירחא, רק שכר בטלה דמוכת, ולכאורה המחבר פוסק כן להלכה, לכן לא הביא בחושן משפט האי דינא דהרשב"א, רק הרמ"א מציין שם בחושן משפט לדברי הרשב"א.

ומצאתי בשו"ת הרמב"ם שחולק על הרשב"א, דז"ל שו"ת הרמב"ם (סימן שסט) "וגם משפט מלמדי תינוק שמניחין מלאכת שמים והולכין להעיד עדות אף בכספים לא בחנם, האין מלאכתם רמיה, וגם עדותן איני יודע מה היא, שהרי משנה שלימה היא בכורות הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים להעיד עדותו בטל, ואף על פי דאיכא דמפרשי ליה [א. ה. היא שיטת הרמב"ן והרשב"א הנ"ל] ומוקמי לה בשהיה יודע לו עדות, ואיכא מאן דדחיק ומעייל גמלא בקופא דמחטא ואמר שכר בטילה הוא דשקלי, ואנן לא סבירא לן, כל שכן מלמדי תינוקות שבודאי שבקי מלאכת שמים ואזלי ומסהדי ומכווער הדבר בעיני. שאלנו את פי אדוננו להסיר המכשולות מלפנינו".

"תשובה: הדבר ברור שאסור ליקח שכר על עצמה של עדות, אבל סופר שהוא עד שלוקח השכר, על כתיבת השטר נוטל שכר לא על העדות, ואלו מלמדי תינוקות שבאלו הימים כמה בטלות מבטלים בכל יום בדברים בטלים, ותמיד הם עוברים, והלואי שלא יבטלו מלאכתם אלא להעיד בלבד בחנם" עכ"ל הרמב"ם.

והביא הרדב"ז את דברי הרמב"ם, וכתב בשו"ת רדב"ז (חלק ג סימן תקז (תתקמב) וז"ל "ונראה שהוא ז"ל אינו מחלק בין אם היה לו עדות, למי שאומר בוא ותראה עדות זה כדי שתעידני, אלא שהכל אסור בשכר, אבל אין העדות בטלה, וטעמו של דבר, דבשלמא דיין ימצא דיינים אחרים שידונו בחנם, אבל מה יעשה מי שאין לו אלא עד זה, ואינו רוצה להעיד בחנם יפסיד את ממונו, ואגב דתנא גבי דיין דיניו בטלים תנא נמי עדותו בטלה, אף על גב דלא הוי בטיל, אלא אסור ליקח שכר על עצמה של עדות".

"ומיהו תמיה מילתא שלא כתב הרב ז"ל דין זה, שהרי הנוטל שכרו לראות הבכור כתב בהלכות בכורות, ודיין הנוטל שכרו לדון כתב בהלכות סנהדרין, וחפשתי בכל הלכות עדות ולא מצאתיו דין זה.

ואם יש לו מלאכה, וידוע שבגלל הזמן הזה שדן מפסיד שכר, בזה מותר לכתחלה ליטול שכר שמפסיד, והוא שכר בטלה דמוכת.

ההבדל בין עד הנוטל שכר לדיין הנוטל שכר

והנה עד הנוטל שכר דינו שוה לדיין הנוטל שכר, דז"ל הרמ"א בחושן משפט (לד, יח) "הגה: כל מי שנוטל שכר להעיד, עדותו בטלה, כמו הנוטל שכר לדון, כמו שנתבאר לעיל סימן ט' סעיף ה'" עכ"ל. אבל באמת כבר נתבאר לעיל, דאינו דומה כלל דיין לעד, דדיין מוטל עליו לדון בחינם, אבל עד שלא ראה אינו חייב לבוא לראות כדי להעיד, כמו שפסק הרשב"א, ופסק כן הרמ"א בהמשך הדברים שם, וז"ל "וכל זה בעדים שכבר ראו המעשה ומחוייבים להעיד, כמו שאדם מחוייב לדון בין אדם לחבירו. אבל מי שאינו מחוייב להעיד, ונוטל שכר לילך ולראות הענין שיהיה עד, מותר (ב"י סימן כ"ח בשם רשב"א) ע"כ.

הנה מבואר שכל האיסור לקבל שכר הוא רק כאשר כבר ראה, דחייב להעיד, ועל זה התירו רק בשכר בטלה דמוכת, אבל אם לא ראה ואתה בא לבקש ממנו להעיד, מותר ליטול שכר טירחא עבור טירחא זאת, ואין חשש שיעיד שקר עבור שכר, אלא אם כן מקבל שכר מרובה מאוד.

העולה מזה: כל האיסור של עד לקבל שכר הוא רק כאשר כבר ראה, דחייב להעיד, ועל זה התירו רק בשכר בטלה דמוכת, אבל אם לא ראה ואתה בא לבקש ממנו להעיד, מותר ליטול שכר טירחא עבור טירחא זאת, ואין חשש שיעיד שקר עבור שכר, אלא אם כן מקבל שכר מרובה מאוד.

מחלוקת הראשונים בדין שוכר עד להעיד

והנה מבואר שיש שכר טירחא ויש שכר בטלה דמוכת, והן שני סוגי שכר, ולאור המבואר ברמ"א שהמבקש מעד לבוא לראות, יכול ליטול שכר טירחא, ואין צריך דוקא שכר בטלה דמוכת, תמהתי מאוד על לשון המחבר באבן העזר, שכתב באבן העזר (קל, כא) "לא יטלו עדי הגט שכר יותר מכדי שכר בטלה דמוכת" ע"כ, והרי עדי הגט הם אלו שמבקשים מהם לבוא לראות עדות הגט, אם כן יכולים ליטול אפילו שכר טירחא ולא דוקא שכר בטלה דמוכת.

והנה מקור דברי המחבר כתב הבית יוסף, שהוא מהמרדכי, וז"ל המרדכי (גיטין, רמז תנג), "וכתב רבינו יצחק אור זרוע [א. ה. לא מצאתי את זה באור זרוע] שלא יטלו עדי הגט שכר אלא אם כן שכר בטלה דמוכת, כדאיתא פרק שני דייני גזירות גבי קרנא, דכי היכי

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

הלכה למעשה

לעניות דעתי נראה שלמעשה יש להקל כדברי הרשב"א, שאם מבקש מעד לבוא להעיד יכול לתת לו שכר טירחא, אפילו שאין זה שכר בטלה. דהנה על דברי המחבר באבן העזר שם, מציין הבית מאיר לעיין בספר גט פשוט (אבן העזר סימן קכ סעיף ט) שכתב, וז"ל "ובחלק ד' סימן ק' נשאל מוהריב"ל על שליח הגט שנשלח שכר בשליחותו, אם יש לפוסלו משום נוטל שכר להעיד, וזה השליח צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. והשיב דאין לחוש על פי תשובת הרשב"א דנאמן כיון דבתחלת שליחותו התנה תנאי השכירות. ואיכא למידק אמאי לא חילק שם דהיינו דוקא כשנוטל שכר מועט, אבל היכא שנוטל יותר מדאי חיישינן דלמא משקר. ויש לומר דהכא דהעד הוא אומר שמעתי מפי גוי מסיח לפי תומו וכו', ואין הוכחה לדבריו שאומר אמת, חיישינן דלמא משקר, אבל התם שהביא הגט בידו לא חיישינן דמעיד שקר".

"ודוגמא לזה שנינו פרק ב' דגיטין, אף הנשים שאינם נאמנות לומר מת בעלי נאמנות להביא גיטה מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח. באופן דבדוכתא דליכא למיחש דלמא הוא משקר, גם ליכא לפוסלו משום מה אני בחנם, כגון שמתנה מתחלה קודם שיראה העדות שרוצה ליקח כך וכך, שרינן ליה ליטול שכר. ומהאי טעמא שרי להו לעידי הגט ליקח מה שרוצים לחתום בגט, משום דהם מתנים ליקח כך טרם יראו העדות ולא שייך בהו מה אני בחנם כדכתב הרשב"א ז"ל. גם חששא דלמא משקרי ליכא שהרי הכתב מוכיח וחותרים הם בפנינו וכ"כ התי"ט בפרק עד כמה דטעמא דעידי הגט נוטלים שכר הוא מטעמא דהרשב"א".

"ומרן הב"י כתב בס"ס ק"ל וז"ל: כתוב בה' הגט דמרדכי בשם א"ז שלא יטלו עידי הגט שכר אא"כ שכר בטלה דמוכחא כדאיתא פרק שני דייני גזרות גבי קרנא, דכי היכי דנוטל שכר לדון דיניו בטלים ה"ה לעדים וכ"כ בקונד' עכ"ל. וכ"כ מרן שם בש"ע ומשמע מסתמות דבריו דלא משכחה לה שיוכלו עידי הגט ליקח יותר מכדי שכר בטלה דמוכחא דומיא דדיינים, וכ"כ בס"ה דר"י מינץ סי' קכ"ב. ולענ"ד יראה על פי תשובת הרשב"א, דאחר שידעו העדות והם מחוייבים להעיד דומיא דדיינים שמצווים לדון, אז ודאי אינם יכולים ליקח יותר משכר בטלה, אבל מי שאינו מחויב להעיד ונוטל שכר לילך להיות עד, ודאי דבדידיה תליא למימר איני רוצה להיות עד אלא אם תתן לי כך וכך אפילו שלא יהיה שכר בטלה דמוכחא ואפילו יהיה הרבה ביותר, וכן נראה מדברי התי"ט ואפילו להריב"ל דנסתפ' בנדון שלו

ולפיכך דעתי סומכת שאם אמר אדם לחבירו תבוא ותהיה עד בדבר פלוני, כיון שעדיין לא נתחייב בדבר הרשות בידו להיות נמנע עד שיתנו לו שכרו, ודבר זה לא הוצרך לכתוב, ובהכי לא איירי מתניתין, ואם היה יודע לו עדות וא"ל בוא והעידני, ואם יקבלו עדותך אתן לך כך וכך, ואם לא יקבלו לא אתן לך, הרי זה נוגע בעדות ועדותו בטל, וכתב הרב ז"ל פרק ט"ו מהלכות עדות, וז"ל כל עדות שתבוא לאדם הנאה ממנו וכו', ואם אמר תבא ותעידני ואתן לך כך וכך, בין יקבלו עדותך בין לא יקבלו, הרי זה אסור, אלא חייב לקיים מצות עשה בחנם, שנאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו, וכתבה הרב ז"ל פ"א מהלכות עדות, ואם לא רצה להעיד בחנם ועבר על עשה, מה יעשה זה ואין לו עד אחר, ולפיכך אם יטול שכרו אין עדותו בטלה, אלא שביטל מצות עשה, והיינו שלא כתבה הרב ז"ל לא בחיבור ולא בפירוש המשנה" עכ"ל.

נראה כוונת הרדב"ז לומר, שכיון שהרמב"ם לא כתב איסור זה להעיד בשכר אפילו לא היה יודע לו עדות, שמע מינא שהרמב"ם לא אוסר זאת למעשה באופן שלא יודע לו עדות, ולכן לא כתבה במשנה תורה, ובאופן שכבר יודע עדות הרי כתב ההבדל בין נוגע ללא נוגע, לכן למעשה פוסק הרדב"ז שאם לא יודע עדות מותר ליטול שכר.

ולדבריו יש שלושה דינים בעד המקבל שכר: א. אם עושה תנאי עמו שהשכר יהיה רק אם יקבלו עדותו יתן לו שכר, ואם לא יקבלו לא יתן לו שכר, באופן זה הוי ממש נוגע בעדות, ועדותו בטלה, דהרי יש לו נגיעה אישית שיקבלו עדותו כדי לקבל שכר. ב. היה יודע לו עדות, ולא רצה לבוא בלא שכר, אבל לא עשה תנאי עמו שהשכר יהיה רק אם יקבלו עדותו, אינו נוגע בעדות, ועדותו אינה בטלה, אבל עשה איסור וביטל מצות עשה להעיד בחינם. ג. לא היה יודע לו עדות, ומבקש ממנו לבוא לראות ולהעיד, יכול לבקש שכר, כיון שעוד לא יודע לו עדות, לא חל עליו חיוב להעיד.

העולה מזה: שלושה דינים בעד המקבל שכר: א. אם עושה תנאי עמו שהשכר יהיה רק אם יקבלו עדותו, ואם לא יקבלו לא יתן לו שכר, באופן זה הוי ממש נוגע בעדות, ועדותו בטלה, דהרי יש לו נגיעה אישית שיקבלו עדותו כדי לקבל שכר. ב. היה יודע לו עדות, ולא רצה לבוא בלא שכר, אבל לא עשה תנאי שהשכר יהיה רק אם יקבלו עדותו, אינו נוגע בעדות, ועדותו אינה בטלה, אבל עשה איסור וביטל מצות עשה להעיד בחינם. ג. לא היה יודע לו עדות, ומבקש ממנו לבוא לראות ולהעיד, יכול לבקש שכר, כיון שעוד לא יודע לו עדות, לא חל עליו חיוב להעיד.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

העולה מזה: שיטת הפוסקים להלן, שאסור ליטול שכר הרבה אפילו לבוא ולהעיד, והם: המחבר באבן העזר, והרמ"א, והש"ך, ורע"א, והתורת גיטין.

שיטות הפוסקים שלפי הרשב"א מותר ליטול שכר הרבה

אבל מצאנו הרבה פוסקים שהתירו לקחת אפילו שכר רב מלבד הרשב"ז הנ"ל, דכתב בתוס' יום טוב (בכורות ד, ו) [בתחלה מביא דברי הרע"ב וחולק עליו], "וברבני אשכנז ראיתי שערוריה בדבר זה, שלא יבוש הרב הנסמך ר"י ליטול י' זהובים כדי להיות חצי שעה על כתיבת ונתינת גט אחד כו'. [ע"כ דברי הרע"ב]. ומהר"ר משה איסרלש ז"ל בהגהותיו לש"ע אבן העזר סימן קנ"ד כתב עליו שאינו כלום, כי הוא מדמה דבר זה למה שאמרו הנוטל שכר לדון דיניו בטלים, ואינו ראיה, כי סדור הגט אינו דין אלא לימוד בעלמא, וכן העדים הואיל ומתנין עמהם שאם יקלקלו הגט שישלמו אותו, מכח זה מותר להם לקבל שכר הרבה, או מטעם דהעדים אסורים לישא הגרושה. ע"כ. ואני אומר עוד, דעל העדים מעיקרא לאו קושיא, כי הא דכתב ב"י חושן משפט סוף סימן כ"ח בשם תשובה להרשב"א, שלא אמרו הנוטל שכר להעיד עדותו בטלה אלא בעדים שנעשו עדים כבר, שהם מצווים להעיד, ולא רצו להעיד עד שנטלו שכר, ודומיא דנוטל שכרו לדון שמצוה על בית דין בין איש לרעהו, אבל מי שאינו מחויב להעיד ונוטל שכר לילך ולהיות עד אינו בדין זה לפי דעתו. ע"כ" עכ"ל תוס' יום טוב. הנה נותן טעם מדוע נוטלים שכר רב על עדותם, מפני שבאים לראות ולהעיד, מוכח שמותר ליטול שכר רב כדי לראות ולהעיד.

ובשו"ת משנת רבי אלעזר די תולדו (חלק א סי' קיא דף קנו ע"ג) הביא דברי התיו"ט, ושכן כתב הרב כרם שלמה, והרב דרכי משה, וכתב ולפום ריהטא נראה דהתיו"ט פליג על סברת מהר"ש שפירש דמה שהתיר הרשב"א הוא דוקא בנוטל שכר טירחתו, אבל יותר מדאי אסור משום חשש משקר, הגם שנוטל כדי לילך ולראות עדות, וכתב ובשיטה זו דמהר"ש אזיל המהריב"ל, שאף הוא אסר ליטול יותר מכדי טורחיו, וסיים המשנת אלעזר באופן שדבר זה תלוי במחלוקת האחרונים בהבנת תשובת הרשב"א, אם מה שהתיר שכר הליכה היינו דוקא שכר טירחתו ולא יותר, או אף יותר מכך, דדעת המהריב"ל ומהר"ש, שאסור לעד ליקח יותר מכדי טירחתו, מהטעם דאיכא לחוש לשקר, ולדעת התיו"ט והרב כרם שלמה והד"מ, מותר. ומסקנת המחבר שם די שם מקום להקל אף ליטול שכר הרבה, ובפרט שכן פשט המנהג ע"ש.

דלמא משקר בעבור השכר, בכה"ג לא שייכא חששא זו כדלעיל. עכ"ל.

הנה מבואר דהרבה מאוד פוסקים להתיר ליקח שכר הרבה כאשר מבקש לבוא להעיד ואפילו שכר מרובה יכול ליטול, ואין חשש שיעיד שקר כיון שהגט מוכיח עליו. ונראה שגם בקידושין הוא כן, שכיון שהיה במעמד של הקידושין, אין חשש שישקר בשביל זה.

העולה מזה: נראה להלכה כשיטת הרשב"א, שאם מבקש מאחד להיות עד יכול לבקש שכר אפילו אינו שכר בטלה, ואפילו שכר הרבה. ואין חשש שמא שיקר כאשר יש גט לפנינו או מעמד של קידושין.

שיטת הפוסקים שגם לפי הרשב"א אסור ליטול רק שכר טירחא

ומכל מקום מצאנו הרבה פוסקים שאוסרים ליטול שכר הרבה, אפילו לבוא ולהעיד. ובראשם אדוננו הש"ך בחושן משפט (סימן לד ס"ק יח) שכתב על דברי הרמ"א, שמי שאינו מחויב להעיד יכול ליטול שכר, וז"ל "מי שאינו מחויב להעיד. עיין לעיל באבן העזר סימן ק"ל סעיף כ"א ודו"ק" עכ"ל. ורבי עקיבא איגר שם, מבאר את כוונתו וז"ל "ש"ך אות יח] עיין באבן העזר סימן ק"ל. נ"ב דמשמע דמ"מ דאסורים ליקח שכר יותר משכר בטילה דמוכח ועיי' באו"ת" עכ"ל. הנה פוסק שאסור לקחת שכר על פי פסק המחבר באבן העזר.

וכן סובר בהכרח המחבר, לכן סתם באבן העזר שאסור ליטול שכר בעדי הגט, וכן היא שיטת הרמ"א, לכן סובר שעדי הגט נוטלים שכר הרבה בגלל סיבה אחרת.

וכן סובר התורת גיטין (באורים סימן קל ס"ק כא) וז"ל "ולכן נראה העיקר כמ"ש בסי' ק"כ [ס"ק ו'] דעדים לא נצטוו רק להגיד בפה לפני בית דין כשיודעין עדות, אבל אינן מחוייבים ליתן בידו כתוב וחתום למען יעמדו ימים רבים, תדע דאלת"ה אף לכתוב הן מחוייבים שזהו עיקר הגדתן וא"כ לא משכחת פשיטי דספרא כלל, וא"כ כמו שמותרין לקבל שכר כתיבה כמו כן מותרין לקבל שכר חתימתן. רק הרמ"א כתב טעם שלו על שלוקחין שכר הרבה שניכר דלאו שכר סופר ושכר רא"י הן, רק שכר מתועלת שיהי' לזה בעדותן ויש בו משום מראית עין, וכתב רמ"א דמשום התנאי דכשיקלקלו ישלמו ומשום שאסורין לישא הגרושה שוה חתימתן הרבה, ויכולין ליקח כל מה ששוה בעיניהם. ומזה הטעם שכתבתי יכולין עידי חתימת שטר מלוה ומקח אף שכבר ראו הענין ליקח שכר, רק לא שכר הרבה" עכ"ל.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

הנה לפי הרב שמחה כהן אסור ליטול שכר כדי להעיד, ולפי המחנה אפרים מותר ליטול אפילו אם מפרש להעיד.

העולה מזה: באופן שמותר ליטול שכר להעיד, מכל מקום פוסק רבינו שמחה כהן, שאסור לומר שנוטל שכר על העדות, רק על זה שבה להעיד, והמחנה אפרים מיקל אף בזה.

נוטל שכר מצד אחד

ואפילו מה שמותר ליטול שכר להעיד הוא רק בנוטל משני הצדדים, אבל בנוטל מצד אחד בלבד, יש לחשוש לנוגע בדבר כמבואר בנתיבות המשפט (באורים סימן לד ס"ק י) וז"ל "ונוטל שכר לילך ולראות וכו'". עיין ש"ך סקי"ח שכתב, ועיין באבן העזר סימן ק"ל סעיף כ"א וכו'. ורומז, דשם פסק דעדי הגט לא יטלו יותר משכר בטלה, והרמ"א התיר שם מטעמים אחרים. ולפענ"ד נראה לישב, דהנה הא דמותר ליקח שכר לילך ולראות ושיהיה עד, נראה דאינו מותר רק בנוטל שכר משני הבעלי דינים בשוה, דמיניה מיירי כל הסעיף, כמו שכתב הגט פשוט באבן העזר סימן ק"כ [סק"ט] דבנוטל מצד אחד אחר שראו המעשה שיעיד, אפילו פירש שנותן לו השכר בין שיעיד לו לזכות בין לחובה, מכל מקום הוא תלוי בפלוגתא שהביא המחבר [לקמן] בסימן ק"מ סעיף ט', דלמאן דפוסל התם משום ההנאה שמחזיר לו שלא יפסיד, מכל שכן שפסול מטעם דמיחשיב נוגע שמקבל שכר מחדש, ואין צריך לטעם קנס, וגם כל שהוא פסול מטעם נוגע, אפילו החזיר השכר אחר שהעיד פסול כמבואר בסימן ל"ג סעיף י"ב בהג"ה, מה שאין כן כשאינו פסול רק מטעם קנס, מהני כשהחזיר השכר אפילו לא העיד מחדש כמבואר כאן. ועוד נראה, דאפילו למאן דמכשיר בסימן ק"מ, פוסל הכא מטעם נוגע, דשם מחויב המשכיר להחזיר אף אם לא יעיד, וכמו שכתב בתומים סימן קכ"א סקי"א ע"ש, משא"כ הכא"עכ"ל.

וכן כתב בשו"ת משפטי עוזיאל (כרך ד - חושן משפט סימן טו) וז"ל "ולע"ד נראה דבנוטל שכר מאחד הצדדים, נפסל לכל הדעות מדין נוגע, דמסתברא לומר שלא התירו לשוכר שקבל דמי שכירותו בחזרה, אלא משום דבאמת לא קבל שום הנאה שהרי שלו הוא נוטל, ואם יזכה בדין ישוב ויחזירו לו, ואם יתחייב בדינו זכאי הוא השוכר לשוב ולתבוע שכרו ממנו דהואיל ואין בית זה שלו מה שנטל בשכירותו גזל הוא בידו, משא"כ בנוטל שכר להעיד מאחד הצדדים הואיל ועצם קבלת השכר אסורה לו הרי הוא כמקבל מחברו שכר שאינו ראוי לו ונעשה נוגע בדבר." עכ"ל.

העולה מזה: שיטת התוס' יום טוב ועוד הרבה פסוקים שמותר ליטול שכר הרבה אם שוכרים אותו להעיד. ולא רק שכר טירחא.

הלכה למעשה

ומ"מ העיקר להלכה שאין לעד ליטול שכר יותר מכדי טירחתו לילך ולראות הענין, וכ"כ הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל, שמי שמבקשים ממנו לבוא ולראות את הדבר ולהעיד עליו, רשאי לקבל שכר כמ"ש הרשב"א, הואיל ומן הדין אין עליו שום חיוב לבוא ולראות את העדות, וזה דוקא אם מקבל רק שכר טירחתו, אבל אם הוא מקבל יותר משכר טירחתו נוגע בעדות הוא, ועדותו פסולה משום חשש משקר" עכ"ל. אבל אין צריך שיהיה שכר בטלה, דהיינו שאפילו שאין לו מלאכה כלל, אבל אתה מטריחו לבוא ולהעיד, יכול לקבל שכר טירחא.

העולה מזה: הלכה למעשה, אין להתיר לעד ששוכרים אותו אלא ליטול שכר טירחא, ולא שכר הרבה מחשש נוגע בעדות. אבל אין צריך שיהיה שכר בטלה, דהיינו שאפילו שאין לו מלאכה כלל, אבל אתה מטריחו לבוא ולהעיד, יכול לקבל שכר טירחא.

ליטול שכר עבור העדות ממם

ואפילו לשיטת הרשב"א שמותר ליטול שכר להעיד אם עוד לא ראה העדות, מכל מקום מובא במחנה אפרים, דסובר רבי שמחה הכהן שאסור לומר שנוטל עבור העדות ממש, והמחנה אפרים חולק על דבריו.

וז"ל המחנה אפרים (הלכות שכירות פועלים סימן ח) "מי שלוקח שכר כדי להיות עד אי שרי. כך נראה מדברי הרשב"א בתשובה, אבל ראיתי למהר"ר שמחה הכהן ז"ל שכתב דמה שהתיר הרשב"א אינו אלא שכר הליכה שהולך להיות עד, ושכר טורח קא שקיל, אבל שכר עדות עצמו אסור. והביא ראיה מההיא דפרק שני דייני גזירות דקאמר שם לא רצו, מוסיפין להם שכר אטו ברשיעי עסקינן, ופירש"י ברשיעי שנוטלין שכר כדי להיות דיין והוא הדין נמי אם נוטל שכר כדי להיות עד, ואף על פי שאינו מחוייב להיות עד, דאותם החכמים גם כן לא היו מחוייבים להיות דיינים קבועים, ואפילו הכי אסור להם ליטול שכר יותר מכדי חייהן עכ"ל. ולע"ד אין דבריו נראין אצלי, ולא דמי עדות לדיינות, דגבי עדות, בשעה שנעשה עד לא קא עביד שום מצוה כדי שיהא אסור משום שכר מצוה, מה שאין כן בדיינות, דאפילו אי אינו מחוייב להיות הוא דיין, מכל מקום אסור למישקל שכר על ההוראה, משום דהוראה גופיה מצוה היא" עכ"ל.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

את הממון שנטל על עדות זו, וחזר והעיד באותה עדות עצמה.

ג. הנוטל שכר להעיד, לפי רש"י פסול בגלל שנוגע בעדות, ולפי הרמב"ן בגלל שהתורה צייתה להעיד בחינם.

ד. מי שנוטל שכר טורחו בלבד, כשר מהתורה להעיד, ופסול מדרבנן שאינו עושה זאת בחינם, ואם נוטל יותר מדי יש ספק האם פסול מהתורה, שכמו שבנוגע חוששין שמשקר בגלל נגיעתו חוששין שמחמת השכר הרב שנוטל שיקר, או דלמא לעולם לא חוששין שישקר בגלל נגיעתו, אלא שנעשה קרוב, וזה אין שייך בנוטל שכר ופסול רק מדרבנן.

ה. הא דעד הנטל שכר פסולה עדותו, הני מילי בעדים שכבר ראו המעשה ומחוייבים להעיד, כמו שאדם מחוייב לדון בין אדם לחבירו. אבל מי שאינו מחוייב להעיד, ונוטל שכר לילך ולראות הענין שיהיה עד, מותר. וכתב באורים דאם נוטלים יותר מכפי שכר בטלה דמוכח, הרי זה חשש פיסול.

ו. שלושה דינים בדין שנוטל שכר: א. אם נוטל שכר טירחא דיניו בטליו, כיון שצריך לדון בחינם ודן בשכר. ב. אם מבקש שכר עבור זה שמפסיד שכר במקום אחר, אבל אין זה מוכח שמפסיד, רק אומר שחושש שבזמן הזה יתכן שיבוא משהו לשכור אותו, בזה אמרו שמכוער הדבר אבל אין דיניו בטליו. ג. ואם יש לו מלאכה, וידוע שבגלל הזמן הזה שדן מפסיד שכר, בזה מותר לכתחלה ליטול שכר שמפסיד, והוא שכר בטלה דמוכח.

ז. כל האיסור של עד לקבל שכר הוא רק כאשר כבר ראה, דחייב להעיד, ועל זה התירו רק בשכר בטלה דמוכח, אבל אם לא ראה ואתה בא לבקש ממנו להעיד, מותר ליטול שכר טירחא עבור טירחא זאת, ואין חשש שיעיד שקר עבור שכר, אלא אם כן מקבל שכר מרובה מאוד.

ח. שלושה דינים בעד המקבל שכר: א. אם עושה תנאי עמו שהשכר יהיה רק אם יקבלו עדותו, ואם לא יקבלו לא יתן לו שכר, באופן זה הוי ממש נוגע

העולה מזה: אין לעד ליטול שכר מצד אחד בלבד, אפילו אם מבקשים ממנו להעיד, ויש חשש שהוא פסול משום נוגע בעדות.

סיכום הלכות עד בשכר

הנה נתבאר, שאם מבקש מהעד לבוא לראות ולהעיד, מותר לבקש שכר טירחא, ויש אומרים שיכול לבקש אפילו שכר הרבה, וכל זה דוקא אם נוטל שכר משני הצדדים, אבל אם נוטל שכר מצד אחד בלבד אסור, כמו כן יש אומרים שאם מפרש שנוטל שכר עבור העדות עצמה, ולא עבור הטירחא - אסור.

אמר שנוטל על העדות עצמה

ונראה לעניות דעתי, שאם אומר שנוטל שכר על העדות, יש לפרש כוונתו, שכוונתו על הטירחא, אלא אם כן מפרש בפירוש שנוטל שכר על העדות עצמה. ואפילו בנוטל על העדות בעצמה, יש להסתפק אם עדותו בטלה, כיון שהמחנה אפרים חולק בזה, ולא מצאנו מי שסובר שאסור לומר שנוטל על העדות בעצמה.

נידון דידן

לאור המבואר בנידון דידן אם נטל שכר רק מצד אחד, יש לחשוש שהעד פסול. כמו כן אם פירש בפירוש שנוטל דוקא על העדות ולא על הטירחא, יש לחשוש שהעד פסול. כמו כן אם נטל שכר הרבה יותר משכר טירחא, יש לחשוש שהעד פסול. ואף על פי שעד קידושין הוא לקיום הדבר ולא לבירור, לא מצאנו בפוסקים מי שמחלק בין עדי קידושין לשאר עדים, והרי כולם דנו בדין עדי הגט שהם גם כעדי קידושין לקיום, ולא מחלקים בזה.

לפי זה מי ששילם לעדי קידושין שכר שיבואו להעיד, יש להכשיר רק בהצטרף התנאים הבאים יחד: א. שנטל משני הצדדים שכר שוה. ב. שנטל רק שכר טירחא ולא שכר מרובה. ג. שלא פירש שנוטל דוקא עבור העדות. ואם חסר אחד מהתנאים הנ"ל, יש חשש לכשרות העד. ולא ברור שהעד פסול. ואין בידי להכריע אם צריך עוד קידושין כי יש הרבה צדדים להתיר בדיעבד.

דינים העולים:

א. מי שחשוד שנוטל שכר להעיד, כל עדותיו שהעיד בטליו, אפילו אין ידוע שהעיד בשכר, עד שנדע שהעיד בחינם.

ב. החשוד להעיד בשכר, עדותו כשרה בשני אופנים, או אם ידוע שלא נטל שכר בעדות זו, או שהחזיר

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

נוגע בעדות. אבל אין צריך שיהיה שכר בטלה, דהיינו שאפילו שאין לו מלאכה כלל, אבל אתה מטריחו לבוא ולהעיד, יכול לקבל שכר טירחא.

יג. באופן שמותר ליטול שכר להעיד, מכל מקום פוסק רבינו שמחה כהן, שאסור לומר שנוטל שכר על העדות, רק על זה שבא להעיד, והמחנה אפרים מיקל אף בזה.

יד. אין לעד ליטול שכר מצד אחד בלבד, אפילו אם מבקשים ממנו להעיד, ויש חשש שהוא פסול משום נוגע בעדות.

טו. מי ששילם לעדי קידושין שכר שיבואו להעיד, יש להכשיר רק בהצטרף התנאים הבאים יחד: א. שנטל משני הצדדים שכר שוה. ב. שנטל רק שכר טירחא ולא שכר מרובה. ג. שלא פירש שנוטל דוקא עבור העדות. ואם חסר אחד מהתנאים הנ"ל, יש חשש לכשרות העד. ולא ברור שהעד פסול. ואין בידי להכריע אם צריך עוד קידושין, כי יש הרבה צדדים להתיר בדיעבד.

בעדות, ועדותו בטלה, דהרי יש לו נגיעה אישית שיקבלו עדותו כדי לקבל שכר. ב. היה יודע לו עדות, ולא רצה לבוא בלא שכר, אבל לא עשה תנאי שהשכר יהיה רק אם יקבלו עדותו, אינו נוגע בעדות, ועדותו אינה בטלה, אבל עשה איסור וביטל מצות עשה להעיד בחינם. ג. לא היה יודע לו עדות, ומבקש ממנו לבוא לראות ולהעיד, יכול לבקש שכר, כיון שעוד לא יודע לו עדות, לא חל עליו חיוב להעיד.

טז. נראה להלכה כשיטת הרשב"א, שאם מבקש מאחד להיות עד יכול לבקש שכר אפילו אינו שכר בטלה, ואפילו שכר הרבה. ואין חשש שמא שיקר כאשר יש גט לפנינו או מעמד של קידושין.

יז. שיטת הפוסקים להלן, שאסור ליטול שכר הרבה אפילו לבוא ולהעיד, והם: המחבר באבן העזר, והרמ"א, והש"ך, ורע"א, והתורת גיטין.

יח. שיטת התוס' יום טוב ועוד הרבה פוסקים שמותר ליטול שכר הרבה אם שוכרים אותו להעיד. ולא רק שכר טירחא.

יט. הלכה למעשה, אין להתיר לעד ששוכרים אותו אלא ליטול שכר טירחא, ולא שכר הרבה מחשש

